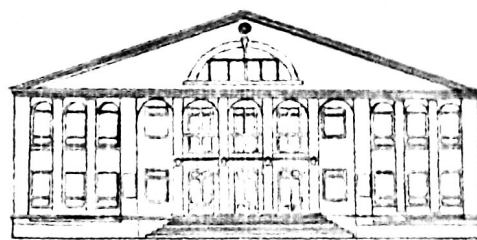

Теорія і практика сучасної психології

2019 р., № 2, Т. 2

Збірник наукових праць

Головний редактор:

Зарицька В.В. – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології Інституту журналістики і масової комунікації Класичного приватного університету

Заступник головного редактора:

Іванцова Н.Б. – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри практичної психології Інституту журналістики і масової комунікації Класичного приватного університету

Відповідальний секретар:

Гришина Т.А. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології Інституту журналістики і масової комунікації Класичного приватного університету

Редакційна колегія:

Ткач Т.В. – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри практичної психології Інституту журналістики і масової комунікації Класичного приватного університету

Міляєва В.Р. – доктор психологічних наук, доцент, завідувач науково-дослідної лабораторії культури лідерства Київського університету імені Бориса Грінченка

Солодухова О.Г. – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Донбаського державного педагогічного університету

Сущенко А.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри управління навчальним закладом і педагогіки вищої школи Інституту управління Класичного приватного університету

Сущенко Т.І. – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри управління навчальним закладом і педагогіки вищої школи Інституту управління Класичного приватного університету

Зубов В.О. – доктор філософських наук, доцент, професор кафедри практичної психології Інституту журналістики і масової комунікації Класичного приватного університету

Шмаргун В.М. – доктор психологічних наук, професор, професор, завідувач кафедри соціальної роботи та психології Національного університету біоресурсів і природокористування України

Шульженко Д.І. – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психокорекційної педагогіки Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова

Ковтун Р.А. – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри практичної психології Інституту журналістики і масової комунікації Класичного приватного університету

Іноземні члени редакційної колегії

Вишневська В.П. – доктор психологічних наук, професор, професор спеціальної кафедри Державного закладу освіти «Інститут прикордонної служби Республіки Білорусь» (м. Мінськ, Білорусь)

Lidia Lysiuk – доктор психологічних наук, доктор габілітований, професор кафедри педагогіки та психології Вищої школи економіки та інновацій у Любліні (м. Люблін, Польща)

Pawel Ostaszewski – доктор психологічних наук, професор, доктор габілітований, декан факультету психології Гуманітарно-соціального університету SWPS (м. Варшава, Польща)

Технічний редактор: Н. Ковальчук
Дизайнер обкладинки: А. Юдашкіна

ISSN 2663-6026 (Print)
ISSN 2663-6034 (Online)

виходить шість разів на рік

Сайт видання:

www.tpsp-journal.kpu.zp.ua

Засновник:

Класичний приватний університет
Свідоцтво Міністерства юстиції України
про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 17198-59688 від 27.10.2010 р.

Видавець:

Класичний приватний університет
Свідоцтво Державного комітету
інформаційної політики, телебачення
та радіомовлення України
про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 3321 від 25.11.2008 р.

Журнал включено до переліку фахових видань
з психологічних наук згідно наказу Міністерства
освіти і науки України від 24.10.2017 № 1413.

Журнал індексується в міжнародних
наукометричних базах даних Index Copernicus
International (Республіка Польща), Google Scholar.

Видання рекомендовано до друку
та поширення через мережу Internet
Вченою радою
Класичного приватного університету
(протокол № 3 от 24.04.2019 р.)

Усі права захищені.
Повний або частковий передрук і переклади дозволено
лише за згодою автора і редакції.
При передрукуванні
посилання на збірник наукових праць
«Теорія і практика сучасної психології»
обов'язкове.

Редакція не обов'язково поділяє думку автора
і не відповідає за фактичні помилки,
яких він припустився.

Адреса редакції:
Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70Б.
Телефони/факс: +38 098 24 61 364.

Здано до набору 22.04.2019.
Підписано до друку 29.04.2019.
Формат 60×84/8. Цифровий друк. Тираж 150 пр.

© Класичний приватний університет, 2019

ЗМІСТ

МЕДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

I. V. Astramska THE DEFINITION OF "EMOTIONAL BURNOUT" IN MODERN PSYCHOLOGICAL SCIENCE: CONTENT, REASONS, PATTERNS OF OCCURRENCE.....	5
Г. В. Васильєва ЕМОЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ФАКТОР, ЩО ВПЛИВАЄ НА РІВЕНЬ СОМАТИЗАЦІЇ.....	10
Т. А. Каткова, С. В. Мельнікова ПРОЯВИ СИНДРОМУ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ У ПЕДАГОГІВ ТА ЗАСОБИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ.....	14
О. І. Титаренко, Т. А. Каткова АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДЛІТКІВ.....	19

ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Ю. Ю. Бойко-Бузиль ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ КОНЦЕПЦІЙ ПРОФЕСІЙНОГО ТА ОСОБИСТІСНОГО СТАНОВЛЕННЯ.....	24
О. П. Макарова ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ НА ЕТАПІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ.....	29

ПЕДАГОГІЧНА ТА ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

Т. В. Богдан ВНУТРІШНІ СУПЕРЕЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ.....	33
М. А. Волошенко ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ЛИЧНОСТИ ПРИ ИСПОЛЬЗОВАНИИ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ.....	38
О. І. Галян, З. Т. Борисенко ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СУПРОВОДУ БАТЬКІВ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ.....	44
Гасымова Камиля Вагиф кызы ПОЛИКУЛЬТУРНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАК НАУЧНАЯ ПРОБЛЕМА.....	50
В. М. Гусак ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ЯК ІНТЕГРАТИВНА ВЛАСТИВІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА.....	56
О. Б. Ізумнова ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛОКУСУ КОНТРОЛЮ СТУДЕНТІВ З НЕГАТИВНИМИ ПСИХІЧНИМИ СТАНАМИ.....	63

<i>Н. А. Спіця-Оріщенко</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ УЧНІВ 7-Х, 8-Х, 9-Х КЛАСІВ НА ДОПРОФІЛЬНОМУ РІВНІ НАВЧАННЯ	141
<i>Н. В. Старинська</i> ПРОГРАМА РОЗВИТКУ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ	149
<i>В. В. Фурман, М. І. Андрієвська</i> НАСТАНОВИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЩОДО ҐЕНДЕРНОЇ НЕРІВНОСТІ	153
<i>Н. В. Шавровська, П. Н. Смалюс</i> УСВІДОМЛЕНЕ БАТЬКІВСТВО ЯК ІНТЕГРАТИВНЕ УТВОРЕННЯ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ	158
<i>О. О. Щербакова</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ АКАДЕМІЧНО ЗДІБНОГО УЧНЯ БАЗОВОЇ ШКОЛИ	163

СПЕЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

<i>Л. І. Залановська</i> ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ	168
--	-----

ПСИХОЛОГІЯ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

<i>О. О. Сергієнко</i> ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ТА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ПРАЦІВНИКІВ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ УКРАЇНИ З ОЗНАКАМИ ПРОФЕСІЙНОГО ВІДЧУЖЕННЯ	172
--	-----

ОРГАНІЗАЦІЙНА ПСИХОЛОГІЯ; ЕКОНОМІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

<i>О. М. Харцій, І. О. Віденєв, Т. О. Перевозна</i> ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ З ЕФЕКТИВНІСТЮ УПРАВЛІННЯ	178
---	-----

Н. В. Старинська

доцент кафедри практичної психології
Київський університет імені Бориса Грінченка

ПРОГРАМА РОЗВИТКУ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ

У статті розглядаються особливості розвитку властивостей самоактуалізованої особистості студентів. Подані механізми розвитку особистісних властивостей самопізнання, самостимулювання, самопрограмування, самореалізація та самопрезентація. Наведені тематичні блоки програми розвитку самоактуалізації студентів та їх прогнозовані результати.

Ключові слова: самоактуалізація, самореалізація, студент, механізми розвитку особистісних властивостей

Постановка проблеми. Наукова проблема полягає в тому, що в сучасних роботах розглядаються окремі аспекти особистості, яка самоактуалізується, її специфічні особливості, проте постає необхідність дослідження та розвитку самоактуалізації як інтегративного особистісного утворення, яке представлено певними особистісними властивостями і має свої особливості прояву в студентському віці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У психології розуміння самоактуалізації пов'язане з ідеями особистісного саморозвитку й динамічної концепції особистості (К. Абульханова-Славська, Л. Анциферова, І. Бех, Л. Божович, Б. Братусь, І. Булах, Є. Головаха, О. Кроник, Д. Леонтьєв, С. Максименко, І. Маноха, В. Муляр, В. Роменць, Л. Сохань, В. Татенко, Т. Титаренко та ін.).

Проблема самоактуалізації в студентському віці досліджена в роботах О. Городілової, І. Єгорицевої, Л. Кобильник, Є. Лопатіна, Н. Петрової, І. Туркової, І. Саділова, Т. Соломки, Л. Цурікової, Є. Яценко та ін. Окремі аспекти розвитку професійних здібностей, особливостей самовизначення, самореалізації та самоактуалізації висвітлено в працях В. Міхеєва, М. Молоканова, В. Фокіна, Н. Щербакової, Є. Яценко та ін.

Мета статті – розробити програму розвитку властивостей особистості студентів, які сприяють ефективній реалізації їхніх потенційних можливостей, особистісному зростанню.

Виклад основного матеріалу. Теоретичними підвалинами для розроблення програми слугували такі механізми розвитку особистісних властивостей, як: самопізнання, самостимулювання, самопрограмування, самореалізація та самопрезентація.

Самопізнання забезпечує усвідомлення, з'ясування своїх можливостей, своїх позитивних та негативних якостей, особистісних властивостей, що сприяють або перешкоджають повному вияву себе. Самостимулювання як внутрішнє спонукання до саморозвитку, самостійної роботи над удосконаленням своєї особистості передба-

чає використання прийомів самокритики, самостимуляції, самонаказу, самообов'язковості, самопримусу. Самопрограмування охоплює формулювання мети й завдань, визначення шляхів, ресурсів для повного прояву своїх потенційних можливостей. Основними елементами самореалізації вважають, прийоми організаційно-управлінського характеру, інтелектуальний розвиток, саморегуляцію психічних станів. Самопрезентація може бути визначена як уявлення форм і методів роботи над собою, що відповідають актуальному розвитку властивостей особистості.

Психологічний зміст програми передбачає створення умов для усвідомлення особистістю своїх індивідуальних особливостей, більш чіткого та глибокого уявлення про себе та свій актуальний стан; розвиток здатності адекватно вибудовувати життєві плани, цілі, коригувати їх. Реалізація психологічного змісту програми забезпечується під час відкриття й пошуку себе, формування відповідальності та свободи, привітності та відкритості, орієнтації на успіх і творчість. Тому особистість буде здатна стати на шлях самоактуалізації, жити осмислено та продуктивно.

Під час реалізації програми особливу увагу необхідно звернути на створення клімату довіри, який дозволить продемонструвати велику інтенсивність зворотного зв'язку. Це надасть можливість учасникам реально побачити себе очима інших, зорієнтуватися у власному внутрішньому світі й досвіді прояву своїх можливостей, вирішенні проблем, реалізації поставлених цілей. Визначальною для створення клімату довіри є рольова позиція тренера, яка повинна бути спрямована не на протиставлення себе групі, а на інтеграцію з нею, тобто він повинен виступати як один з учасників групи, хоча і задавати на початкових етапах групові норми й моделі поведінки.

Програма складається із чотирьох тематично взаємопов'язаних блоків. У кожному блоці виділяємо окремі завдання.

Перший блок є інформаційно-аналітичною основою тренінгу і передбачає осмислення про-

Під час реалізації третього блоку програми організовується робота з формування та розвитку навичок планування свого часу, висунення мети з розвитку мотивації досягнення успіху, шляхом формування нових позитивних когнітивних процесів (сприйняття, мислення, ставлення до самого себе).

У цьому блоці перед виконанням практичних завдань учасникам пропонують прослухати міні-лекції, які містять інформацію про важливість міні-лекцій, правила й етапи планування часу та цілей.

Після теоретичного ознайомлення учасникам пропонуються практичні заняття, які мають на меті, з урахуванням отриманих знань, відпрацювання вмінь спланувати робочий день, проаналізувати ефективність управління своїм часом, значущість минулого, майбутнього і сьогодення в житті, поставити мету, виділяючи проміжні цілі, способи і засоби досягнення.

Також здійснюється робота, спрямована на підвищення мотивації досягнення успіху, оскільки тільки високомотивовані особистості схильні виявляти значні зусилля у своїй діяльності (зокрема, у навчально-професійній) і досягати поставлених цілей і значних результатів [3].

Прогнозований результат третього блоку передбачає: планування робочого часу, орієнтує не на процес діяльності (корисність дій), а на кінцеву мету (результат); усвідомлення послідовності виконання дій, які дозволять йти до своєї мети впевнено й зосереджено; прагнення досягати значних результатів, успіхів у діяльності; прояв наполегливості в досягненні поставленої мети, правильне виконання завдань та досягнення необхідного результату.

Під час реалізації четвертого блоку програми організовується робота з розвитку вміння долати труднощі на шляху до самоактуалізації, нести відповідальність за свої вчинки й дії; з усвідомлення й подолання бар'єрів для прояву та розвитку творчого потенціалу, розвитку вміння творчого самовираження.

Людина щодня постає перед вибором: просуватися вперед, долати перешкоди, які неминуче виникають на шляху до високої мети, або ж відступити, відмовитися від боротьби. Самоактуалізовані люди завжди вибирають рух уперед, подолання перешкод [4]. Водночас для самоактуалізованих людей характерні творча спрямованість і творчі здібності, які, за А. Маслоу, є універсальною характеристикою їхньої особистості, що пронизує всі її сторони [5]. Творчість для них – це джерело нових вражень і рушійна сила розвитку самого себе [6].

Прогнозований результат четвертого блоку програми: усвідомлення бар'єрів креативності, розвиток уяви та креативності мислення; набуття

навичок вирішення проблем, активізація відповідальності.

Методологічними й методичними знахідками у розробці програми розвитку властивостей особистості, що самоактуалізується, можна вважати:

– можливість її використання як загалом, так і окремими блоками, залежно від індивідуальних особливостей і рівня розвитку особистісних властивостей самоактуалізованої особистості студентів;

– пізнаючи себе, особистість буде змінювати і себе, і навколишню дійсність;

– рефлексія способів поведінки й дій на шляху до самоактуалізації створює умови для знаходження оптимальних шляхів реалізації студентами свого потенціалу;

– під час реалізації програми образи, погляди, мотиви, настанови, що сприймаються особистістю, інтеріоризуються та перетворюються на її власні уявлення;

– з урахуванням виявлених особливостей розвитку властивостей самоактуалізованої особистості потенційних учасників наповнення програми конкретними психотехніками і вправами може змінюватися.

Висновки. Запропонована система роботи дозволить студентам, на наш погляд, усвідомити важливість безперервного становлення, розвитку, удосконалення особистості. Оскільки самоактуалізація, тобто реалізація всіх можливостей людини, неможлива без розвитку, збагачення внутрішньоособистісної, мотиваційно-потребнісної площин особистості.

Література:

1. Максименко С., Максименко К., Папуча М. Психологія особистості : підручник. Київ : ТОВ «КММ», 2007. 296 с.
2. Мадди С. Теории личности: сравнительный анализ. Пер. с англ. Санкт-Петербург : Речь, 2002. 539 с.
3. Занюк С. Психологія мотивації. Київ : Либідь, 2002. 304 с.
4. Немов Р. Психологія : учебник для студентов высших педагогических учебных заведений: в 3 кн. Москва : Гуманит. изд. центр «Владос», 2003. Кн. 1 : Общие основы психологии. 688 с.
5. Анцыферова Л. Психология самоактуализирующейся личности в работах Абрахама Маслоу. *Вопросы психологии*. 1973. № 4. С. 173–180.
6. Старинская Н. Развитие творческой направленности самоактуализации личности подростков в условиях рекреационных учреждений. *Наука і освіта : науково-практичний журнал Південного наукового Центру НАПН України. Актуальні проблеми рекреаційної психології дитинства : тематичний спецвипуск*. 2011. № 11. С. 160–165.